

F. M. Dostojevski:

ZLOČIN IN KAZEN

Roman v šestih delih s epilogom.

Prelovenil Vladimir Peraznik.

Tako so govorili sirovi in odurni jetniki temu malemu in slabotnemu bitju, ona pa se je smehljala in jim odzdravljala in val so jo imeli radi, kadar se je smehljala. Ljubili so celo njeno hojo, ozirali se jo hvalili celo to, da je bila majhna, kakor že ne bi vedeli, zakaj naj jo sploh še pohvalijo. Celu v bolnišnici so jo prosili, naj jim svetuje zdravlila.

Razkolnikov je preležal v bolnišnici ves konec posta in velikonočne praznike. Ko mu je postajalo že boljše, se je spomnil, kaj se mu je bledelo za časa njegove bolezni. Bilo mu je, kakor bi bil ves svet obsojen v žrtev strašne, nezasičene kuge, ki je hitela iz globine Azije v Evropo. Val so imeli poginuti razen redkih izvoljencev. Pojavile so se nekakšne nove trihine, mikroskopska bitja, ki so se naseljevala v človeških telesih; toda ta bitja so bila duhovni, obdarjeni z umom in voljo. Ljudje, ki so jih sprejemali vase, so takoj postajali besni in obsedeni. In nikdar prej se niso smatrali ljudje za tako pametne in neomajne v resnici, kakor baš tedaj ti okuženi. Nikdar se jim niso dozdevali nezmotljivejši njihove sode, njih učenjaska izvajanja in njihova pravna pripravljenost na načela. Val kraji, vsa mesta in narodi so se okuževali in blazneli. Val so bili razburjeni in se niso razumevali med seboj; vsakdo je mislil, da on edini pozna resnico, jokali in lomili roke. Ljudje niso vedeli, koga in kako naj sodijo, in se niso mogli zediniti, kaj naj amatrjajo za dobro in kaj za zlo. Vedeli niso, koga bi dolžili in koga zagovarjali. Ljudje so se pobijali med seboj v nekaki brezumni razkačenosti. Zbirali so drug proti drugemu cele armade, toda ko so bile armade že na pohodu, so se začele uničevati same med seboj; trgale so se vrste in borile se se zaletavali drug na drugega, klali se in se prebadali, razkosavali in žrili drug drugega. V mestih je bilo po cele dneve plat zvonja; klicali so val, a nihče ni vedel, kdo kliče in čemu, samo razburjenost je vladala med vsemi. Zapuščali so najboljše dela, kakaj vsak je predlagal svoje misli in popravke, a nikoli se niso mogli zediniti; nihče ni več obdeloval zemlje. Tuhtam so se zbirali ljudje v grude, dogovarjali se med seboj v razne namene, prisegali si, da se ne bodo ločili — toda takoj so začeli povsem nekaj drugega, nego so mislili sami, začeli valiti krivdo drug na drugega in se pobijali in klali med seboj. Širili so se požari in lakota je prihajala v deželo. Vse, vse je poginjalo; kuga je naraščala in se pomikala dalje in dalje. Rešiti se je moglo na vsem svetu le malo ljudi, čistih in izvoljenih, ki jim je bilo sojeno, da začno nov človeški rod in novo življenje ter obnove in očistijo zemljo; ali nihče ni videl nikjer teh ljudi, nihče ni slišal njih glasu in njih besede.

Mučilo je Razkolnikova, da se te brezmišne sanje tako žalostno in bolešno zrcalijo v njegovih spominih in da tako dolgo ne mine vtis teh vročinskih blodnj. Potekal je že drugi dan po Veliki noči; prihajali so topli in jasni pomladanski dnevi; v jetniški dvorani so odpirali rešetčasta okna, pod katerimi se je izprehajal stražnik. Ves čas njegove bolezni ga je mogla Sonja samo dvakrat obiskati v bolnici; vsakokrat si je morala izprositi dovoljenje, in to je bilo težavno. Često pa je prihajala na bolniško dvorišče pod okna, zlasti proti večeru, včasih samo za trenutek, da je obstala in se ozirala v okna dvorane. Nekoč proti večeru je že skoro popolnoma ozdravljeni Razkolnikov zaspal; ko se je prebudil, je slučajno stopil k oknu in oddalec zagledal Sonjo, ki je stala pri vratih bolnišnice. Videti je bilo, kakor bi nečesa čakala. Tisti hip je nekaj presunilo njegovo srce, da je strepetal in se naglo umaknil od okna. Drugi dan Sonje ni bilo in tudi tretji dan ni prišla; Razkolnikov se je zavedel, da je nemirno pričakuje. Naposled ga je odpuščila iz bolnice. Po svoji vrnitvi v kaznilnico je ališal od jetnikov, da je Sonja Semenovna zbolela in leži doma ter ne hodi nikamor.

Ta vest ga je jako potrla in dal je povprašati, kaj je s njo. Kmalu je zvedel, da njena bolezen ni nevarna. Ko je Sonja ališala, da je v skrbeh in je težko pričakuje, mu je poslala s svinčnikom pisano pismo, v katerem ga je obvestila, da je le nekoliko prehlajena in da ga pride kmalu obiskat pri delu. Ob čitanju tega pisma mu je začelo srce silno in nemirno utripati.

Zopet je napolnil jasen in topel dan. Rano zjutraj ob šesti uri se je odpravil na delo, na breg Irtilja, kjer se je nahajala v posebni lopi žgalna peč za alabaster in delavnica, v kateri so ga tolkli. Bilo jih je skupaj troje delavcev. Eden izmed njih je vzel stražnika a seboj in se vrnil v trdnjavo po neko orodje, drugi je začel sekati drva in jih pokladati v peč, Razkolnikov pa je šel na prosto, tja tik do brega, sedel na bruno, ki so bila naločena pred lopo, in se zasukal v široko reko. Prostran razgled se mu je odpiral v visokega obrežja. Jedva ališna pesem je prihajala po zraku z oddaljenega nasprotnega brega, kjer so po napredni stapi, obliki z jasnimi solničnimi žarki, črneli nomadski šatorji. Tamkaj je bila svoboda, tam so živeli čisto drugačni ljudje, nepodobni tukajšnjemu človeštvu, tamkaj so zastajala stoletja, tam se ni bilo konec Abrahamovega veka. Razkolnikov je sedel nepremično in njegove oči se niso mogle odtrgati od tega prizora; njegove misli so se potapljale v sanjah domišljije in v bajnih prikaznih; razmišljal ni ničesar, toda srce mu je bilo nemirno in ga je bolelo kakor od neznanega hrepenenja.

(Konec prihodnjaj.)

Vladimir Peraznik:

DVA SVETOVA

Ko se je Zawadski o mraku vrnil iz vojnega sodišča domov, je našel v predsodbi, ki se je v teh popoldanskih urah nazivala čakalnica, par interesentov in razgovor s njimi mu je vzel čas do večera. Bil je tako nečloveško izmučen, da je komaj razumel, kaj so govorili do njega; in odgovarjajoč po desetkrat zaporedoma na ena in ista naivna in nepotrebna vprašanja je moral a silo volje krotiti razdraženost, ki se ga je lotevala. Ko je naposled odšel poslednji klient, je bilo še par minut po polnočevih Zawadski je šel v sosednjo sobo in se je oblečen vrgel na posteljo.

Prav ta večer bi moral biti na plesu. Rodbina inženirja Stawinskaga je prirejala ob priliki hčerkinega godu v svoji hiši domačo maskerado v ožjem krogu sorodnikov in najbližjih znancev. Načrt se je rodil še za božičnih praznikov, iniciator je bil celo Zawadski sam. Toda v tem trenutku se mu perspektiva celonočnega zabave ni zdelo vabljiva, posebno še, ker se je bilo treba preobleči v plesni kostum. Prejranj noč je šel spat ob štirih, jutri mora biti ob devetih že na nogah, a telesna utrujenost je presegala njegove moči. Razen tega je po nekaj dneh mraza nastopilo silno kopnenje. Od rana je padal dež, pomeljan s mokrim snegom, ki se je toplil v zraku. Ta vlažni, neodolčni hlad je bil neznošen od največjega mraza in Zawadski se je na kratki poti iz sodišča do doma tako premrazil, da je še sedaj čutil lahno mrzlico.

"Zdi se mi, da se me prireja influenza", je pomislil, stiskajoč se v postelji.

Obiljubljen je priti na zabavo k inženirjem nekoliko prej, takoj po desetih. Torej bi moral, če naj ne mudi, takoj začeti z umivanjem in napravljajanjem. Toda ni imel moči. Obšla ga je tolikšna utrujenost, da je ležal brezmočno v zaprtih očih, ne

da bi se mogel premakniti.

V sobo se je prikradel strežnik, osemnajstletni fant, s tipičnim izrazom varšavskega pobalina.

"Ali spite?" je vprašal polglasno.

Zawadski ni ničesar odgovoril.

Lakaj je brez ceremonij stopil k postelji.

"Ura bo že deset," je dodal glasneje.

"Kaj se dereš? Ali gori? Ali kaj...? Čez pol ure me zbudi..."

In da mi ne lažiš tod okrog", je razdraženo kričal in se obrnil z obrazom k steni.

Resnično je imel namen zaspati za trenutek, češ, da ga to najbolj umiri. Sam je čutil, da je tega nezasičeno slabega duševnega stanja, v katerem se je nahajal, kriva enostavno telesna utrujenost. Naenkrat se mu je pripetilo, da več noči zaporedoma ni zadosti spal, a je s živeli nadomeščal izčrpane moči. Zdjaj pa so mu prav živi odgovorili.

Ta zadeva na sodišču ga je tako dražila... Branil je danes mladega, zločinca, ki ga je vojno sodišče obsojilo na smrtno kazno. Zawadski je kaj takega pričakoval že naprej, toda kljub temu je tudi sedaj, kakor vedno, ko je predsednik sodišča, visoki, kočeni general prečital z uradnim, hladnim glasom formulo obsodbe: "na smrtno kazno na vešalnih", začutil naglo, da mu je vsa kri udarila v močane, tako da je zapri oči in nehoti sklonil glavo kakor pod udarcom. In v istem hipu se je zbudilo v njem napojljivo, toplo sočutje a tem mladim zločincem. Zdelo se mu je za trenutek, da mu bodo obesili rodnega brata. Takoj nato je seveda videl v tem pretirano sentimentalnost, kajti če kdo, ta nepridiprav ni zaslužil nikakega sočutja. Kljub temu se mu je njegov topi, brezizrazni obraz, poračen s redkimi svetlimi kocičami, venomer pojavljal pred očmi in tega privida se ni mogel otresti. In sedaj, ko je ležal v temi in si zaman prizadeval, da bi zaspal, vsaj za trenu-

tak, se mu je venomer prikazovala pred očmi posvetovalnica vojnega sodišča, oficirska pisana dvorana, iz katere so zjutraj, ko je prišel na razpravo, vojaki pometali še zadnje barvaste "confetti", ostanke zabave, ki se je zavlekla pozno v noč.

"Sedaj bo tu plesal rabej z vrvoj", mu je prišlo na misel ob tem spominu. In kakor senca te misli, mu je objelo dušo težko občutek bedastih, groteskni kontrastov, iz katerih je sestojala vsa okolica. To je bil očitno vpliv "literature", vendar se ga ni mogel otresti. Hotel premagati živčno izčrpanost, si je prizadeval misliti naglas, a tudi to se mu ni posrečilo. Stavki, ki jih je v mislih logično gradil, so se sproti podirali in aredi besed so se pojavljali nejasni občutki in podobe, polne obupa.

V sobo je znova vstopil strežnik.

"Prosim, pol ure je že minulo."

"Dobro. Prinesl mi vodo za umivanje."

Naglo je skočil a postelje in z mrzlično naglico se je pričel napravljati, potem ko se je umil z mrzlo vodo po vsem telesu. To ga je takoj poživilo in osvežilo. Začutil je glad. A zgubiti ni smel niti trenutka več. In ta naglica mu je povrnila dobro voljo. Kaj bi, je mislil, obleči se in iti na ples, to je še edino, kar ima smisel. Če bi hotel za vsakim občencem delati pokoro, ki se moral sam obesiti najprej. To, da se je spet počutil svežega in spočitega, mu je napravljalo zadovoljstvo.

"Živel so se spet sprostil in zdaj je dobro", je zamrmral in približal luč k ogledalu, da bi se bolje videl.

"Valek, koliko je ura?"

"Ze pet minut po desetih" je odgovoril strežnik iz druge sobe.

"Daj mi kostum. V petih minutah moram oditi."

"Budil sem vas..."

"Dobro, dobro... Hiti zdaj."

Zawadski se je namenil iti na ples v francoskem kostumu iz časa direktorija. Ta kraj mu je

zelo pristojal in ko se je čez hip, ko je bil že popolnoma oblečen, ogledal v ogledalu od nog do glave, je v trenutku postal na vse, kor mu je v nemirjalo dušo. Zdjaj se je hotel le še zabavati brez skrbi in ugajati lepi inženirski hčerki. Val so ga že imeli za zarotnega gosposodične Stawinske. On sam si še ni bil na jasnem. Toda, kadar je bil pri njej, se mu je v duši pretakalo nekako nejasno čustvo, razkošnost kot vonj cvetov.

"Daj mi plašč," se je obrnil k lakaju.

Naenkrat je zazvonilo v predsobi. Kratkot in zamolklo. Nekoč je zelo nesigurno zazvonil pri vratih.

"Koga nosi vrag ob tem času," je zaklel Zawadski. "Reci, da me ni doma."

Lakaj je odšel in zapri vrata za seboj.

Minul je precej dolg trenutek. Advokat se je pričel vznemirjati. Nazadnje se je Valek spet prikazal med vrati.

"Ona ženska," je rekel zamolklo.

"Katera ženska?"

"No, tista, ki ste ji danes zagovarjali sina... Rekel sem, da vas ni doma," je dodal, "toda ona stoji na stopnicah in moleduje. Iti boste morali akosi kuhinjo."

Zawadski je začudeno pogledal na lakaja, kakor da ne razume popolnoma njegovih besed.

"Kako — ona?" se je oglašil čez hip z izpremenjenim, brezbarvnim glasom.

"Iti boste morali akosi kuhinjo."

Zawadski ni ničesar odgovoril. Usedel se je na posteljo in zakril obraz z dlanimi. In v tihini, ki je zavladala v sobi, je bilo nekaj tako neizrekljivo strašnega, da je celo Valika prevzel prasnovestni strah.

"Prosim..." je prišel nemirno.

"Takle se ji vendar ne morem pokazati," je rekel Zawadski šepetajoč in s takim glasom, kakor da pravi lakaja odpuščanja kake krivde.

"Zato pa pojdite akosi kuhinjo — po zadnjih stopnicah."

Uiti, umakniti se po teh stopnicah pred materjo a njenega sina, ki ga je branil, bodo čez parkrat deset ur obesili... Možnost tega se mu je zdelo tako nečloveška in strašna, da ga je že sama misel pretresla.

"Mogoče ona še ničesar ne ve", je zašepetal, s mrtvim pogledom zroč na Valika.

"A česa...?"

Lakaj ni dokončal vprašanja.

"Rekel sem ji, naj pride jutri", je zamrmral čez hip.

"Rekel sem ji", je ponovil zategnjeno Zawadski. Pred očmi mu je playala podoba te starke, ki se vleče kje po črtnu na konec mesta, v delavsko predmestje, ker jo gospod mecen ni hotel sprejeti, zato ni, ker se je bil napravil v bedasti, novi kostum, da bi šel na maskerado in se tam zabaval, ker je bil zaljubljen.

Hitro se graval.

"Pripelji jo v sobo... Ako je že odšla, tebi do vrat... A meni daj plašč in čepico..." in prvič nekoliko luč v pisarno.

Lakaj je odšel in se takoj vrnil.

"Je, stala je pred vrati."

Zawadski je oblekel plašč, zavihal ovratnik in pomaknil čepico na čelo; ni bilo videti, da je v maskeradni obleki. Pomiril se je mehanično in odšel v pisarno.

V kotu pri vratih je stala majhna, sključena ženaka. Izpod rute, potegnjene čez glavo, skoro ni bilo videti njenega obraza. Ko je vstopil Zawadski, se mu je nisko priklonila in udarila v kratak, odtrgan jok.

Ta jok ga je zmešal.

"Rekel sem vam... že ondan," je rekel s tihim, nesigurnim glasom.

Ženska je še parkrat zalpala od solz. Nato si je s roko obrisala oči in rekla še mirneje:

"Hotela sem spoštovanega gospoda mecenata prositi le še za eno... Imel je take čevlje, čisto nove, kupil jih je prav dan pred tem, ko so ga odvedli... Če bi jih kako mogla dobiti od šandarjev... saj njemu, ubožku, tamkaj v grobu ne bodo več potrebni."

Iz poljščine prevedel F. V.

Meh za smeh

Mati: Pazi se, Ivo, da ne boš grozil, ker bog vse vidi.

Ivo: Zakaj nam pa potem ne pomaga, ko pa tako slabo živimo?

RAZNO

Vlomilec — filozof

Pred sodniki v Hannoveru je stal vlomilec, za katerega je državni pravdnik predlagal dve leti ječe. Preden se je sodni dvor odpravil na posvetovanje, se je obtoženec dvignil in začel naslednji govor:

"Gospodje, v meni vidite žrtev nespremenljive usode. Tako zryane proste volje ni. Kar se na svetu zgodi, je določeno od začetka vseh časov. Vzroki so dani, zato so tudi posledice neizbežne. Po svojem značaju, ki se je rodil brez moje volje z mano, po svoji vzgoji, svojih doživljajih sem moral nujno postati to, kar sem postal. Če bi stali vi, gospodje, pod istimi vplivi kakor jaz, bi leto tako vlamjali. Za to naziranje imam dobre prišade. Navajam samo Spinozo in Leibniza. Celu av. Avgustin in pomeje Calvin pravita, da izvira vsa človeška dejanja iz nespremenljivih božjih sklepov. Delal sem torej le to, kar sem moral. Zato me ne morete kaznovati in predlagam svojo oprostitve."

Sodniki so bili presenečeni. Se bolj presenečen pa je bil usodnik, ko so mu prebrali sodbo in je slišal v njej med drugimi te le stave:

"Sledili smo obtoženčevim izjavam. Kar se zgodi, je posledica prejšnjih varokov. Obtoženec je bilo tedaj po njegovih nagajenjih in doživljajih usojeno, da postane vlomilec. Isto tako pa je usoda določila, da mora po dejanju in obstoječem zakonu slediti kazni. Zato se obtoženec obsodi na dve leti ječe. Obtoženec, ali sprejmete kazen?"

Obtoženec: "Usoda hoče, da vložim priziv."

Sodnik: "To je mogoče. Bržkone pa bo leta usoda poskrbela za to, da se vaš priziv — odkloni."

Zareza stava. — V neki predmetni gostilni v Linsu je sedelo več oseb, ki so bile že v "veseljem" razpoloženju. Delavec Leopold Keppinger je hipoma predlagal stavo, da bo poiri vsak predmet, ki mu ga določijo. Hvalili je trdnost svojega želodca. Stavili so se liter vina. Keppinger je tedaj po vrsti in ob zalivanju s pivom poiri tri cinaste šlice, dva dolga zarjavela želja, več kovancev, cel kup steklenih drobov, šepni noč, več cigaretnih ugaškov in drugih reči. Ko je spil še kozarec piva, so ga prijeli strahoviti kriči. Odpeljali so ga v bolnišnico, kjer so ga takoj operirali. Črevesje mu je bilo na več mestih pretrgano in bo bržkone utrl.

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladinski list svojemu prijatelju ali sorodniku v domovino? To je edini dar trajne vrednosti, ki ga za mal denar lahko pošljete svojem v domovino.

Zakonska sreča?

"Ona se je brž potolažila za stran smrti svojega pokojnega moža." — "Zato pa je njen sedanji soprog ves obupan."

ZA BOŽIČ

Gotovo se bodele tudi letos spomnili svojcev v starem kraju a primeren denarnim darom za božične praznike.

Denar, poslan po nali banki, bo naslavljen in hitro dostavljen v starem kraju in to brez vsakega odbitka.

Cene

Dinarjev	Cene
500.....	\$ 9.30
1,000.....	18.40
2,000.....	36.80
3,000.....	54.75
5,000.....	90.50
10,000.....	180.00
11r	
100.....	\$ 5.75
200.....	11.30
300.....	16.90
500.....	27.40
1,000.....	54.35
2,000.....	108.00

Dolarji: Pri pošilkah do \$30 — je pristojbina 60c, a pri pošilkah nad \$30 je pristojbina 2c od dolarja. Pri pošilkah nad \$500 — je pristojbina 1½c od dolarja.

Pri valjih pošilkah poseben popust.

Za pošilke po brzojavnem pismu je pristojbina 75c.

Middtown Bank of New York

(Prej Zaključek a Čedark)

630—8th Ave., New York

Ali ste naročili na dnevnik "Prosveto"? Podpirajte svoj list!

BETRAYED BY TAINTED BREATH

Naredite 3-dnevno poskušnjo ZASTON

Vaše leto je bilo tako obilno, da vam ni bilo treba skrbeti za prihodnjo leto. Zaston je priložen v vsaki številki. Njegov cilj je, da vam pomaga pri pripravi na prihodnjo leto. Vse, kar potrebujete, je, da ga uporabite. Zaston je priložen v vsaki številki. Njegov cilj je, da vam pomaga pri pripravi na prihodnjo leto. Vse, kar potrebujete, je, da ga uporabite.

POŠLJITE TA BREZPLAČNI KUPON TAKOJ!

Joe. Triner Co., Dept. 25, 1333 So. Ashland Avenue, Chicago, Ill.

Pošljite mi zaston, poštno plačano, 3 dnevno poskušnjo steklenice Trinerjevega grenkega vina.

Ime..... Mesto..... Država.....

Ulica.....

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA

V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, kole-darje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. Cene smerne, unijsko delo prve vrste.

Plašite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA